

Ha élne, százéves lenne

KÖDLOVAG

Az álombéli tájak írója és, revétlenül is velem van napról napra. Misztikus játék. Reggelenként próbálok visszagondolni az álomra és már nyúlok is a könyv után, amelynek tetején boszorkány lovagol seprűnyélen. Csillagot láttam álomban. Csillag: öröm. Az 1955-ös álmoskönyv szerint csillag az égen vígalom jegye, Kerner szerint: csillag, nagy szerence. Ennyi elég is ahhoz, hogy jó napom legyen. Halásan gondolok Krúdyra.

A kegyes Álmoskönyv a reggelek játéka, s a bennem élő Krúdy-mítosznak egy apró jelentéktelen részlete. A magyar irodalmi élet most ünnepli születésének 100. évfordulóját, én pedig a magam módján ünnepem ezen belül, Krúdy Gyula tizenötévnyi jelenvalóságát a saját életemben.

Az emberi lélek árnyékosabb felén ott ködlik a nagy titkok, a kísértetes borzongató szépségek utáni vágy, de alig beszélünk róla, mert úgy érezzük ez az, ami elmondhatatlan, ez a visszafojtott lélegzet csendje, a füllel fölfoghatatlan zenék varázslata. Krúdyban találtam meg azt az író, aki szavakba önti a visszafojtott lélegzet csendjét az élő, látó revületevé széli el a lélek rejtett

A századforduló zaklatos idején, amikor az emigráns fölismerik a társaságát, úgyekben uralkodó törvényszerűségeket, amikor a szociális megújhodás nagy nyilván dolgoznak a lemondások, a sodró tömegmozgalmak, a háborús törek, a bontakozó forradalmi évtizedein úgy köldik át a jövőt, mint a társaságok, mint a közepkorok kései utóda.

Már 16 éves korában t
mányt ír Zoláról és f
tárcaikkal kápráztatja a
lapok szerkesztőit. A kö
mény igazi elismerését
sem az évek alatt felsza
dó írásművek, hanem a
mantikusan szép férfi
landfilmből kívánczó ri
tartásá hozta meg száma

A PÁRBAJ

Csak rövid ideig dolgozik Nagyváradon a Szabadság szerkesztőségében, csak addig, amíg egy szép lábú cirkusz táncosnő rá nem mosolyog. A Millennium évében érkezik Pestre, a szegény költő városnegyedébe, a Gvöngytyúk utcába, hogy elkezdje — vagy inkább folytassa, a dohányfűtő, bormámoros éjszakai életet. Könyveit ekkor már szívesen olvassák, de a nagy Krúdy-legendát ő maga teremti meg akaratlanul is. Egy erdélyi borzóban ül, némán, magányosan, mint annyiszor, amikor egy hetvenkedő huszárkapitány rémíti meg randalírozásával a spicces hangulatot. Az író egy darabig csendben figyeli a fejlemé-

nyeket, majd feláll és elveszi a kapitány kardját, hogy aztán lovagias mozdulattal átadja a sértettnek tűnő „kakasos” hölgynek. Ez a tett gyűjtötte bíborra az alakja körül már amúgy is színesedő legendát, mely valósággal beagyogta nábobos útját a Me-teortól az Astóriáig, a kiskocsmáktól a fényes mulatókig. A lóversenyes, párbajok,

Mintha igazán csak novellákban tudna gondolkodni, ez a regény is remekbeszabott novellafűzér, amelyet a hangulat és a főhős személye kapcsol össze.

A Vörös Postakocsi példátlan sikerének idején az író mégcsak 35 éves, s úgy tűnik, pályája csúcspanán áll. Stílusa egyre dekoratívabb — de minthogy a csúcsról általában lefelé visz az út — egyes kétérdő kritikuskok azt gyanítják, hogy ez a stilizációs remeklés a szépen zengő üresség felé tart.

Krúdy maga is érezte, hogy amit a kiábrándultság mögötti illúziók tartományából fel lehet mutatni, azt ő már felmutatta. A továbblépéshez hit kellene, a világ megújíthatóságának hite. Hit, ami nincs...

A FORRADALOM

...Vagy mégis? A forradalom felrázza az illúziókat veszített rezignált Krúdyt. Egyszerre reménykedni kezd, s bizakodva latolgatja a jövő lehetőségeit. Forradalmi meggyőződéssel vállalja a Nélap szerkesztését, füzeteket ír a kápolnai földosztásról és a történelem újraértékelését követeli. Képes fölül-emelkedni a bonthatatlannak hitt Krúdy-kéte-

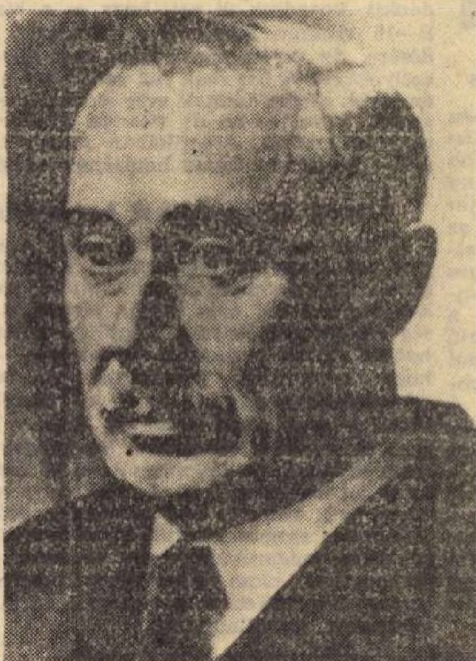
lyeken, s a nagy megújulási láztól hajtva a magánéletében is rendet akar tenni. Felbontja házasságát, szakít a szállodákkal, az éjszakai élettel, s új feleség oldalán akar tisztán, harmonikusan élni.

Hite a forradalom bukásával végleg elvész. Évekkel később írja Hatvanyinak: „Ha valaha feltámadnék a magyar irodalom, ott kell folytatni, ahol 1918-ban abbahagytuk”.

HŰVÖS ŐSZ

Az új rend hivatalnok gárdája nem felelt el forradalmi múltját. Nemcsak, hogy mellőzik, de Pekár Gyula lapja újra és újra éles támadásokat indít ellene.

A tengődés idején írja az Álmoskönyvet, s még később — a halál előtti ősz csendjében — azokat az úgynevezett „dérCSIpte” remekeket, amelyek a maguk nemében iga-

Az író portréja 1930-ból

kártyacsaták hőiséért, az öles, szép férfiért nemegyszer hajbaptak a nők.

Ez Krúdy. Ha életét idézzük, ez az éjszakai lovag áll előttünk. Mennyire nem illik hozzá a halál előtti ősz szomorú számkivetettség, a halottaság mellett pislákoló gyertya, amiről tudjuk: nem a loagnak kijáró romantikus tisztesség gyújtotta, hanem a szükség. (A villanyt ugyanis kikapcsolták, mert már oly régóta nem tudott lakbért fizetni)

A tenetetés viszont megintcsak stilszerű. Hervadó hölgyek, pesti pincérek, zsozók, fád mosolyú dzsentrík, színűket, vesztett művésznök vonulnak a koporsójának, (egy egész tömeg.) S a nyiregvházi Sáraí Elemér bandája húzza kedves nótáját „viszik a menyasszony selyemágyát”.

Halálát bántó csend követi. Évekig nem jelenik meg Krúdy írás, csak a negyvenes évek romantikaéhes ifjai fedezik fel ismét a ködlovagot.

SZINDBAD

A fiatal Krúdy legvarázso-
sabb könyvélménye az Ezer-
egyejszaka, innen kölcsönözte
a Szindbád nevet, amellyel
behajózott abba a magatere-
mített világba, ahol egymásba
mosódnak az álombéli tájak.
Holtaig írja Szindbádöt, aki a
csodák borzalmas tartománya
felé evez, ám nem előre, ha-
nem vissza, a múlt lélekraj-
zos hegycsúcsai felé. Szép
nők, szomorú asszonyok, ha-
lovány szüzek, ékszeres gró-
fnék és forró örömlányok hall-
gatják megbűvölt Szindbád
sejtelmes hazugságait, és
álombaszédülve nézik a nagy
hófúvásokat, a száraz ragyo-
gású őszi ligeteket, a kísérte-
tes messzi vendégfogadókat,
ahol ez a furcsa ifjú jár.

A már-már költészet felett lebegő mesék egyikében Szindbád meghal, s egy idős apáca rózsafüzérén fagyóingyáé változva kel új életre. Később egy aranybányász feleségéhez kerül, s ott beszélgetni kezd az asszony fésűjével.

Nincs lehetetlen, a Szindbáddá lényegült Krúdyval minden megtörténhetik.

A VÖRÖS POSTAKOCSI

Nyolc hónap alatt három kiadást ért meg az első sajátos Krúdy-regény, amelynek segítségével szívesen utazott minden nő vissza az elszállt ifjúság álom-kertjébe. Az érzékiségtől a kor decadenciába hajló erotikus tévelygésén át a platói lebecsítés, a szerelem egész skáláját rajzolja meg az író ebben a könyvben. Véleményét emberrel, a világról a férfi és a nő kapcsolatán keresztül mondja el.

Krúdy óbudai otthonában
Zsuzsa lányával 1932-ben.

zabbak, jelentősebbek az ünnepektől Krúdy-íráskoránál: a „Hét bagoly”, a „Boldogult úrikoromban”, s az „Élet álom” gyönyörű novelláit. 1930-ban megkapja a Baumgarten-díjat, 1931-ben a kiadók felmondják a szerződését. 1932-ben neki ítélik a Rothermere-díjat, de már ez sem tudja a közvélemény figyelmét visszafordítani a ködlövagra.

Nehéz eldönteni fró vagy költő volt e valójában. Ha engem kérdeznének, én az utóbbira szavaznék, mert hiszem, hogy Krúdy Gyula a prózaírás legnagyobb poétája volt.

Magyar Katalin